

1 Diseminačné aktivity Rady Európy *Referenčný rámec kompetencií pre demokratickú kultúru* – 1. okrúhly stôl (národná úroveň)

- Miesto:** Štátny pedagogický ústav, Pluhová 8, 830 00 Bratislava
- Dátum:** 25. 9. 2018
- Ciele:** Zvýšiť informovanosť a záujem o implementáciu *Referenčného rámca kompetencií pre demokratickú kultúru* na národnej úrovni
Podporiť implementáciu *Referenčného rámca kompetencií pre demokratickú kultúru* na národnej úrovni
Identifikovať možnosti implementácie *Referenčného rámca kompetencií pre demokratickú kultúru* v kontexte Slovenskej republiky
- Anotácia:** Okrúhly stôl na národnej úrovni s medzinárodnou účasťou mal byť prostriedkom k tomu, ako implementovať *Referenčný rámec kompetencií pre demokratickú kultúru* (ďalej i „*RF CDC*“ alebo „*Rámec*“) na národnej úrovni s celoslovenským pôsobením v rôznych typoch škôl. Účastníci¹ okrúhleho stola boli vrcholoví manažéri pôsobiaci v rezorte školstva z toho dôvodu, aby dopad tejto aktivity bol na národnej úrovni čo najväčší a aby sa zabezpečila spolupráca medzi Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a jeho priamo riadených organizácií, ktoré sa zaoberajú formálnym vzdelávaním, neformálnym vzdelávaním tak, aby bolo pokryté primárne vzdelávanie, sekundárne vzdelávanie vrátane odborného vzdelávania, vzdelávanie učiteľov, celoživotné vzdelávanie, neformálne vzdelávanie. Na okrúhlym stole participovali zástupcovia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Štátneho pedagogického ústavu, Štátneho inštitútu odborného vzdelávania, Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania, Metodicko-pedagogického centra a Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Účastníci aktivity diskutovali o možnostiach implementácie *Referenčného rámca kompetencií pre demokratickú kultúru* v oblasti spadajúcej do kompetencie ich inštitúcie.

---

¹ Pojmy účastník, žiak, učiteľ, pedagóg... sú v texte používané ako pedagogické kategórie alebo označenie profesijnej skupiny, t. j. vo význame účastník i účastníčka, žiak i žiačka, učiteľ i učiteľka, pedagóg i pedagogička...

Diskusia prebiehala za účasti zahraničných expertov Rady Európy a spoluautorov *Referenčného rámca kompetencií pre demokratickú kultúru*: Calina Rusa, Luisy Marie De Bivar Black.

Program okrúhleho stola na národnej úrovni a profil odborného tímu expertov/facilitátorov je uvedený v prílohe č. 1 a zoznam účastníkov v prílohe č. 3. **Okrúhly stôl na národnej úrovni bol financovaný Radou Európy na základe podpísanej Dohody o grante medzi Radou Európy a Štátnym pedagogickým ústavom.**

1.1 Stručná informácia o *RFCD*

Rada Európy vytvorila *Referenčný rámec kompetencií pre demokratickú kultúru* s cieľom jeho implementácie v celej Európe, vo formálnom a neformálnom vzdelávaní. Rámec bol vytvorený pre všetky úrovne vzdelávania, pre všetky typy škôl a pre všetkých pedagógov. *Referenčný rámec kompetencií pre demokratickú kultúru* bol oficiálne schválený:

- Používanie *RFCD* je uvedené v Deklarácii Stálej konferencie ministrov školstva Rady Európy v apríli 2016².
- Odporúčanie Rady o presadzovaní spoločných hodnôt, inkluzívneho vzdelávania a európskeho rozmeru výučby, ktoré bolo prijaté v máji 2018: „Členské štáty by [...] mali efektívne využívať existujúce nástroje na podporu vzdelávania občanov, ako sú kompetencie Rady Európy pre Demokratickú kultúru.“³
- Odporúčanie Rady o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie prijaté v máji 2018⁴.

Východiskom pre vypracovanie *Referenčného rámca kompetencií pre demokratickú kultúru* bolo presvedčenie, že systémy vzdelávania, školy a univerzity by mali vnímať prípravu na demokratické občianstvo ako jedno zo svojich kľúčových poslání. To znamená, že je potrebné zabezpečiť, aby žiaci a študenti poznali a chápali výzvy, ktorým čelia, ako i dôsledky svojich rozhodnutí, a aby vedeli, čo sú schopní urobiť a čo by robiť nemali. Na dosiahnutie nepotrebujú iba vedomosti, ale i príslušné kompetencie. Cieľom *Rámca* je zadefinovať tieto kompetencie. *Rámec* v tejto súvislosti identifikuje hodnoty, postoje, schopnosti, vedomosti a kritické porozumenie potrebné pre interkultúrny dialóg a demokratické procesy. Je založený na princípoch, ktoré sú spoločné pre demokratické spoločnosti a uvádza nástroje kritického porozumenia, prostredníctvom ktorých by učiaci sa na všetkých úrovniach vzdelávania mali nadobudnúť pocit spolupatričnosti a pozitívne prispieť k rozvoju demokratických spoločností.

---

² The Council of Europe Standing Conference of Ministers of Education. Securing Democracy through Education. Brussels Declaration 11 – 12 April 2016 [Stála konferencia ministrov školstva Rady Európy. Zabezpečenie demokracie prostredníctvom výchovy a vzdelávania. Bruselská deklarácia. 11. – 12. apríl 2016]. Dostupné v anglickom jazyku na: <https://rm.coe.int/16806b9402>.

³ Odporúčanie Rady z 22.mája 2018 o presadzovaní spoločných hodnôt, inkluzívneho vzdelávania a európskeho rozmeru výučby (2018/C 195/01). Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607\(01\)&from=en](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607(01)&from=en).

⁴ Odporúčanie Rady z 22.mája 2018 o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie (2018/C 189/01). Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=en](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=en).

Rámc pozostáva z troch zväzkov. Prvý zväzok ponúka niektoré dôležité upozornenia týkajúce sa používania *Rámca*, vysvetlenie pojmov a teoretické predpoklady, ktoré sú základom *Rámca*, opis modelu kompetencie pre demokratickú kultúru, ktorý následne uvádza úlohu deskriptorov. Model kompetencií pre demokratickú kultúru určil multidisciplinárny tím medzinárodných expertov na základe rozsiahleho výskumu a konzultácií. Obsahuje 20 kompetencií spolu s informáciami o vypracovaní modelu a jeho používaní. Kompetencie pre demokratickú kultúru sú rozdelené do štyroch oblastí – Hodnoty, Postoje, Schopnosti a Poznanie a kritické porozumenie. Prvý zväzok zároveň uvádza glosár kľúčových výrazov.⁵ Druhý zväzok sa zameriava na deskripty. Opisuje tvorbu deskriptorov a poskytuje kompletný zoznam všetkých deskriptorov 20 kompetencií pre demokratickú kultúru – kľúčových a doplnujúcich. Deskripty boli pilotované v 16 členských štátoch.⁶ Tretí zväzok ponúka usmernenie, ako môže byť *Rámc* implementovaný vo vzdelávacích systémoch – pri tvorbe kurikula, plánovaní pedagogiky a hodnotení. Taktiež sa zaoberá spôsobmi, akými sa *Rámc* môže používať pri príprave učiteľov, ako sa môže uplatňovať pomocou celoškolského prístupu a pod.⁷ **Uvedené tri časti RFCDC predstavujú koherentný celok, a preto je potrebné oboznámiť sa s celým Rámcom.**

Zámerom *Rámca* je poskytnúť inšpiráciu v oblasti jednotlivých prístupov vo výučbe kompetencií pre demokratickú kultúru. Nie je povinné používať všetky tri časti *Rámca* uvedeným spôsobom. **Referenčný rámc kompetencií pre demokratickú kultúru nie je predpísaným / odporúčaným európskym kurikulom – je nástrojom na tvorbu kurikula, pedagogiky a hodnotenia.**

1.2 Zdôraznené aspekty a koncept RFCDC

- RFCDC nie je predpísané/odporúčané európske kurikulum – je to nástroj pre vypracovanie kurikul, pedagogik a hodnotení a je potrebné ho prispôbiť vzdelávaciemu systému, čo je zodpovednosťou tvorcov politik a pedagógov.
- Terminológia RFCDC je transparentná a koherentná a poskytuje spoločný jazyk pre všetkých, ktorí sú zapojení do jeho implementácie. Komplexnosť, transparentnosť a koherentnosť uľahčujú vzájomné porozumenie v rámci formálneho a neformálneho

---

⁵ Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Context, Concepts and Model. Volume 1 [Referenčný rámc kompetencií pre demokratickú kultúru. Kontext, koncepty a model. Zväzok 1]. Štrasburg: Rada Európy, 2018. Dostupné v anglickej verzii na: <https://rm.coe.int/prems-008318-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-1-8573-co/16807bc66c>.

⁶ Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Descriptors of Competences for Democratic Culture. Volume 2 [Referenčný rámc kompetencií pre demokratickú kultúru. Deskripty kompetencií pre demokratickú kultúru. Zväzok 2]. Štrasburg: Rada Európy, 2018. Dostupné v anglickej verzii na: <https://rm.coe.int/prems-008418-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-2-8573-co/16807bc66d>.

⁷ Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Guidance for Implementation. Volume 3 [Referenčný rámc kompetencií pre demokratickú kultúru. Usmernenia k implementácii. Zväzok 3]. Štrasburg: Rada Európy, 2018. Dostupné v anglickej verzii na: <https://rm.coe.int/prems-008518-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-3-8575-co/16807bc66e>.

vzdelávania, medzi formálnym a neformálnym vzdelávaním, medzi systémami vzdelania členských štátov Rady Európy.

- Zámerom *RFCD* je, aby ho používali pedagógovia na všetkých úrovniach vzdelávania a vo všetkých typoch škôl, vrátane vzdelávania dospelých a odborného vzdelávania.
- Cieľom *RFCD* je skôr pripraviť žiakov pre život aktívnych občanov v demokratických spoločnostiach a podporiť ich osobný rozvoj z pohľadu celoživotného vzdelávania (menej sa týka prípravy pre trh práce, avšak *Rámec* obsahuje prvky, ktoré sú všeobecné a môžu byť zahrnuté do prípravy pre trh práce).
- *RFCD* nepresadzuje jediné riešenie pre jeho implementáciu – napríklad v kurikule má množstvo kombinácií, i keď výslovné zameranie sa na vedomosti je potrebné prehodnotiť a zahrnúť ďalšie prvky a metodiky. Prvým krokom je audit kurikula v prepojení na kompetencie pre demokratickú kultúru.
- Kompetencie pre demokratickú kultúru sú v podstate prierezové a dajú sa rozvíjať vo všetkých vyučovacích predmetoch, nadobudnutie hodnôt, postojov, schopností, poznania a kritického porozumenia je celoživotný proces, ktorý posilňuje mladých ľudí, aby fungovali samostatne v spoločnosti.
- Nadobudnutie kompetencií pre demokratickú kultúru nie je lineárny progres smerom k neustále rastúcim kompetenciám v demokratických procesoch. Zážitkové a aktívne učenie je mimoriadne dôležité pre nadobudnutie kompetencií, ktoré sú potrebné pre aktívnu demokratickú participáciu.
- *RFCD* musí byť explicitný pre učiteľov a učiacich sa (čo a prečo) a nesmie byť vedľajším efektom kurikula.
- Učitelia zohrávajú z viacerých dôvodov kľúčovú rolu pri implementácii *RFCD* a kompetencií pre demokratickú kultúru i preto, že tvoria model demokratického správania v triede. Je potrebné zabezpečiť vzdelávanie v danej oblasti, zvýšiť ich povedomie o plnom pedagogickom potenciály *Rámca* a aby si sami rozvinuli svoje kompetencie pre demokratickú kultúru. Učitelia potrebujú aktualizovať a inovovať svoje prístupy a metódy výučby. Učitelia si najmä musia uvedomovať, že výučba nie je neutrálna, učitelia implicitne vysielajú verbálne a neverbálne signály a nemôžu neprenášať hodnoty a postoje.
- *RFCD* posilňuje jednotlivcov a nemal by slúžiť ako nástroj na vylúčenie ľudí zo sociálnych skupín akéhokoľvek druhu.
- *RFCD* integruje všetky predchádzajúce programy Rady Európy ako výchovu a vzdelávanie k demokratickému občianstvu, ľudské práva a interkultúrne vzdelávanie.
- Rada Európy vydala množstvo užitočných učebných zdrojov, ktoré ponúkajú učiteľom konkrétne vyučovacie modely a materiály k výchove a vzdelávaniu k ľudským právam a demokratickému občianstvu za účelom ich využitia v edukačnom procese žiakov v primárnom, nižšom strednom a vyššom strednom vzdelávaní

1.3 Sumár záverov a odporúčaní z okrúhleho stola na národnej úrovni

Uvedený sumár záverov, návrhov a odporúčaní z okrúhleho stola na národnej úrovni je zameraný na implementáciu *Referenčného rámca kompetencií pre demokratickú kultúru* a modelu kompetencie pre demokratickú kultúru v troch oblastiach: kurikulum, pedagogika a vzdelávanie učiteľov. Sumár vyplýva z diskusie účastníkov realizovaného okrúhleho stola na národnej úrovni a bol špecifikovaný v správach expertov Rady Európy, ktorí boli facilitátormi predmetného okrúhleho stola a zároveň sú spoluautormi *RFCDC*: Calin Rus, Maria Luisa De Bivar Black.⁸

Kurikulum

- *RFCDC* definuje kurikulum ako plán učenia sa vo forme popisu výsledkov učenia sa, obsahu a procesov učenia sa. Model kompetencie pre demokratickú kultúru sa dá použiť ako celok, resp. čiastočne pri plánovaní, vypracovaní a zmene kurikula.
- *RFCDC* je možné využiť ako východiskový nástroj pre revíziu kurikula na všetkých úrovniach a naprieč vyučovacími predmetmi: 1. Analyzovať súčasne platné kurikulá a identifikovať do akej miery sú prvky kompetencie pre demokratickú kultúru implementované, 2. Realizovať revíziu kurikula tak, aby boli reflektované kompetencie pre demokratickú kultúru, 3. Realizovať revíziu kurikula participatívnym a transparentným spôsobom, t. j. zapojením a konzultáciou so všetkými relevantnými subjektmi, ktoré by mali byť pripravené na správne chápanie kompetencií pre demokratickú kultúru.
- Návrh kurikula vyberá prvky kurikula, ktoré zabezpečia koherentnosť medzi prístupom kurikula a vzdelávacou praxou. Kompetencie závisia od kontextu a času, prenášajú a uplatňujú sa v rozličných situáciách, koherentne a podľa rôznych úrovní spôsobilosti.
- Keďže kompetencie sú rozložené do rôznych, dynamických skupín, návrh kurikula by mal poskytnúť iba všeobecné princípy a príklady, čo umožní učiteľom prispôbiť zoskupenie kompetencií podľa kontextu a potrieb učiacich sa.

Návrhy a odporúčania:

- ✓ *Využiť RFCDC ako možný východiskový nástroj pre revíziu kurikula na všetkých úrovniach vzdelávania a naprieč vyučovacími predmetmi a následne využiť závery z revízie kurikula pri jeho inovácii.*

---

⁸ RUS, C. Report on the Round Table of 25 September 2018 [Správa z okrúhleho stola z 25. septembra 2018]. DE BIVAR BLACK, M. L. Report on the Round Table of 25 September 2018 [Správa z okrúhleho stola z 25. septembra 2018]. Správy oboch expertov Rady Európy boli poskytnuté Štátnemu pedagogickému ústavu na základe Zmluvy o vytvorení diela a licenčnej zmluvy.

Pedagogika

- Keďže kompetencia sa vždy nadobudne prostredníctvom interakcie rôznych aspektov štyroch dimenzií – hodnôt, postojov, schopností a poznania a kritického porozumenia, *RFCD* predpokladá holistický prístup. Z tohto dôvodu je pri zavádzaní *RFCD* potrebné zohľadniť všetky aspekty a venovať sa kompetenciám pre demokratickú kultúru prostredníctvom komplexných interaktívnych aktivít, po ktorých nasleduje reflexia – nakoľko kompetencie pre demokratickú kultúru sa mobilizujú ako skupiny.
- Spôsob, akým prebieha komunikácia a interakcia učiteľov so žiakmi, má zásadný vplyv na hodnoty, postoje, schopnosti a kritické porozumenie nadobúdané učiacimi sa. Hodnoty, postoje, schopnosti a kritické porozumenie sa nedajú nadobudnúť iba formálnou výučbou o demokracii, ale musia sa precvičiť v praxi.
- Voľby, ktoré pedagógovia robia, môžu podporiť – alebo zabrániť – demokratickému étosu u učiacich sa. Na úrovni triedy k prenosu a rozvoju kompetencií pre demokratickú kultúru prichádza viac zo vzťahu s učiteľmi, než zo sily kurikula.
- Učitelia potrebujú uvažovať nad tým, čo robia a prečo, môžu tak zlepšiť svoju prax a rozvinúť svoje vlastné kompetencie pre demokratickú kultúru. Táto reflexia môže byť individuálna alebo v rámci kontextu školy.
- Kompetencie pre demokratickú kultúru sa môžu rozpracovať ako súčasť hlavných aktivít školy a v rámci všetkých oblastí. Kompetencie pre demokratickú kultúru je možné zahrnúť do všetkých vyučovacích predmetov.
- Kompetencie pre demokratickú kultúru sa môžu rozvíjať prostredníctvom prístupov zameraných na proces učenia, ako i prístupov zameraných na obsah výučby. Odhliadnuc od voľby, vzdelávacie prostredie má vplyv na zapojenie žiaka a učenie a je dôležité posilňovať otvorené prostredie pre inkluzívne a efektívne učenie a pre vysporiadanie sa s kontroverznými situáciami. Metódy a prístupy orientované na proces sú nasledovné: modelovanie demokratických postojov a správania, zahrnutie demokratických procesov do triedy, procesy učenia a aktivity v triede založené na kooperatívnych princípoch učenia, projektové učenie a vzdelávanie pedagógov. Prístupy založené na obsahu sú nasledovné: využitie existujúceho kurikula a zahrnutie kompetencií pre demokratickú kultúru v rámci predmetov, tímová výučba a integrované kurikulárne prístupy (pre koherentnosť, transparentnosť a inklúziu).
- Pri rozvoji kompetencie pre demokratickú kultúru je dôležité podporiť celoškolský prístup – aplikovať proces rozvoja a zapojenia kompetencie pre demokratickú kultúru do všetkých aspektov života škôl, t. j. podporiť celoškolský prístup a prierezovú implementáciu kompetencie pre demokratickú kultúru v školách a to vrátane prijatia opatrení pre informovanie a prípravu zmiešaných skupín učiteľov (učiteľov spoločenskovedných predmetov a učiteľov iných vyučovacích predmetov).
- Rozvoj kompetencií pre demokratickú kultúru poskytuje priestor na prehodnotenie súčasnej praxe vo vzťahu k extrakurikulárnym aktivitám a participácii žiakov v procese rozhodovania na úrovni školy z pohľadu *RFCD* a explicitne prepojiť tieto aktivity a rozvoj kompetencií pre demokratickú kultúru.

- V oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam a demokratickému občianstvu je možné využívať učebné zdroje, ktoré boli pripravené Radou Európy, vrátane učebných zdrojov zameraných na facilitáciu výučby o kontroverzných témach.

Návrhy a odporúčania:

- ✓ *Podporovať rozvoj vlastných kompetencií pre demokratickú kultúru učiteľov s cieľom zefektívniť ich učiteľskú prax.*
- ✓ *Rozvíjať profesijné kompetencie učiteľov s cieľom zefektívniť ich metodické a didaktické postupy v oblasti rozvoja kompetencií pre demokratickú kultúru žiakov.*
- ✓ *Venovať sa kompetenciám pre demokratickú kultúru prostredníctvom komplexných interaktívnych aktivít zohľadnením všetkých aspektov štyroch dimenzií – hodnoty, postoje, schopnosti, poznanie a kritické porozumenie, pri rozvoji kompetencií učiteľov i žiakov.*
- ✓ *Podporiť celoškolský prístup pri implementácii kompetencií pre demokratickú kultúru – aplikovať proces rozvoja kompetencie pre demokratickú kultúru do všetkých aspektov života školy, t. j. podporiť celoškolský prístup a prierezovú implementáciu kompetencie pre demokratickú kultúru v školách a to vrátane prijatia opatrení pre informovanie a prípravu učiteľov všetkých vyučovacích predmetov.*
- ✓ *Posilňovať otvorené prostredie pre inkluzívne a efektívne učenie a pre vysporiadanie sa s kontroverznými situáciami.*
- ✓ *Využívať učebné zdroje pripravené Radou Európy v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam a demokratickému občianstvu.*
- ✓ *Prehodnotiť súčasnú prax vo vzťahu k extrakurikulárnym aktivitám a participácii žiakov v procese rozhodovania na úrovni školy a explicitne prepojiť tieto aktivity s rozvojom kompetencií pre demokratickú kultúru.*

Vzdelávanie učiteľov

- Úspešné zahrnutie vzdelávacích aktivít so snahou zohľadniť hodnoty a rozvinúť postoje, schopnosti, poznanie a kritické porozumenie pre kultúru demokracie vo vzdelávaní bude v konečnom dôsledku závisieť od schopnosti učiteľov naplánovať a rozvíjať vzdelávacie aktivity v súlade s potrebami svojich študentov.
- Ak učitelia chcú byť schopní vzdelávať mladých ľudí a pestovať v nich rozvoj kompetencií pre demokratickú kultúru, tak musia tiež rozvíjať vlastné kompetencie a to isté platí i pre školiteľov, ktorí vzdelávajú učiteľov.
- Zvyšovanie povedomia učiteľov o *RFCD*, rozvoj ich vlastných kompetencií pre demokratickú kultúru ako i aktualizovanie ich vlastných prístupov k výučbe

a požívaných metód výučby je dôležité, nakoľko učiteľ zohráva kľúčovú rolu pri modelovaní demokratického správania v triede.

- *RFDC* podporuje učiteľov v rozvoji uvedomenia si celej šírky svojej roly učiteľa spolu s rozvojom svojho profesionálneho étosu. Je dôležité, aby mali cit pre potrebu motivovaného učiteľského zboru s cieľom zvládnuť výzvy pri vzdelávaní v oblasti kompetencií pre demokratickú kultúru.
- Pri rozvoji kompetencie pre demokratickú kultúru je dôležité podporiť celoškolský prístup a prierezovú implementáciu kompetencie pre demokratickú kultúru v školách a to vrátane prijatia opatrení pre informovanie a prípravu zmiešaných skupín učiteľov (učiteľov humanitných predmetov a učiteľov iných vyučovacích predmetov) prostredníctvom realizácie rôznych vzdelávacích programov/aktivít a pod.
- *RFDC* ponúka konkrétnu podporu pre inštitúcie vzdelávajúce učiteľov a jednotlivých školiteľov učiteľov pri vypracovaní komplexných kurikul a pedagogík. Inštitúcie vzdelávajúce učiteľov potrebujú uskutočniť audit existujúcich kurzov/vzdelávacích programov použitím modelu 20 kompetencií: identifikovať, ktoré kompetencie už sú obsiahnuté (v obsahu, metódach, aktivitách žiakov a úlohách), ktoré elementy chýbajú (ako doplniť chýbajúce elementy, ako zlepšiť existujúce činnosti).
- Je dôležité zahrnúť *RFDC* do vysokoškolského vzdelávania a zorganizovať školenia pre učiteľov v praxi, aby sa dozvedávali v oblasti zahrnutia kompetencií pre demokratickú kultúru vo svojich triedach a školách.
- Odporúča sa, aby inštitúcie vzdelávajúce učiteľov, integrovali rozvoj kompetencií pre demokratickú kultúru do poslania svojej inštitúcie a realizovali výskum, ktorý ďalej upraví a rozpracuje pedagogiku *RFDC*.

Návrhy a odporúčania:

- ✓ *Zvyšovať povedomie učiteľov o RFDC, rozvíjať kompetencie učiteľov pre demokratickú kultúru a aktualizovať ich prístupy k výučbe a požívané metódy výučby.*
- ✓ *Realizovať pre učiteľov rôzne vzdelávacie programy/aktivity a pod. s cieľom podporiť celoškolský prístup a prierezovú implementáciu kompetencií pre demokratickú kultúru v školách a to vrátane prijatia opatrení pre informovanie a prípravu zmiešaných skupín učiteľov (učiteľov humanitných predmetov a učiteľov iných vyučovacích predmetov) pri implementácii kompetencií pre demokratickú kultúru.*
- ✓ *Využívať učebné zdroje pripravené Radou Európy v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam a demokratickému občianstvu, napr. vzdelávacie moduly a učebné zdroje pripravené v rámci programu Rady Európy – Pestalozzi.*
- ✓ *Využiť RFDC ako možný východiskový nástroj pre realizáciu auditu existujúcich vzdelávacích programov / kurzov, ktoré poskytujú inštitúcie vzdelávajúce učiteľov a to použitím modelu 20 kompetencií, zahrnúť RFDC a rozvoj kompetencií pre demokratickú kultúru do vysokoškolského vzdelávania / kurzov / vzdelávacích programov, realizovať výskum, ktorý upraví a rozpracuje pedagogiku RFDC.*

2 Diseminačné aktivity Rady Európy *Referenčný rámec kompetencií pre demokratickú kultúru* – 2. okrúhly stôl (regionálna úroveň)

Miesto: Štátny pedagogický ústav, Pluhová 8, 830 00 Bratislava
Dátum: 23. 10. 2018
Ciele: Podporiť implementáciu *Referenčného rámca kompetencií pre demokratickú kultúru* na úrovni školy
Zdieľať príklady dobrej praxe školy v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam a demokratickému občianstvu
Identifikovať možnosti implementácie *Referenčného rámca kompetencií pre demokratickú kultúru* na úrovni školy

Anotácia: Okrúhly stôl na regionálnej úrovni s medzinárodnou účasťou mal byť prostriedkom k tomu, ako implementovať *Referenčný rámec kompetencií pre demokratickú kultúru* v školskej praxi a to napríklad cez kritické myslenie žiakov, s ktorým súvisia kompetencie – schopnosť analyticky a kriticky myslieť, poznať a kriticky porozumieť sebe samému, kriticky porozumieť jazyku. Z tohto dôvodu druhý okrúhly stôl bol zameraný na implementáciu *Referenčného rámca kompetencií pre demokratickú kultúru* na úrovni školy a triedy. Účastníci v zložení z riaditeľov/riaditeľiek škôl, učiteľov/učiteľiek základných a stredných škôl a zástupkyň Slovenskej rady rodičovských združení diskutovali o súčasných výzvach a príležitostiach v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam a demokratickému občianstvu, zdieľali príklady dobrej praxe, identifikovali možnosti implementácie a navrhli odporúčania v predmetnej oblasti na úrovni školy/triedy. Okrúhly stôl prebiehal spolu s účasťou expertky Európskeho Wergeland Centra – Caroline Gebara, zástupkyne Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a odborných pracovníkov/pracovníčok Štátneho pedagogického ústavu.

Program okrúhleho stola na regionálnej úrovni a profil odborného tímu expertov/facilitátorov je uvedený v prílohe č. 2 a zoznam účastníkov v prílohe č. 3. **Okrúhly stôl na regionálnej úrovni bol realizovaný s finančnou podporou Rady Európy na základe podpísanej Dohody o grante medzi Radou Európy a Štátnym pedagogickým ústavom.**

2.1 Aktivity realizované v rámci okrúhleho stola

Účastníci okrúhleho stola na regionálnej úrovni sa prostredníctvom aktivít zážitkového učenia zoznámili s rôznymi spôsobmi ako realizovať implementáciu *Referenčného rámca kompetencií pre demokratickú kultúru* v školskom prostredí, či už so svojimi žiakmi, kolegami alebo rodičmi žiakov. Je potrebné, aby si princípy podpory demokratického

školského prostredia osvojili všetci a uplatňovali ho vo svojej každodennej praxi, pretože prostredníctvom príkladu sprostredkovaného žiakom výchovný cieľ sa uskutoční najefektívnejšie. Zážitkové učenie umožnilo účastníkom prežiť a precítiť niektoré situácie veľmi podobné reálnemu životu, aplikovať vzorce správania podvedome a následne o týchto formách správania uvažovať, diskutovať a uvedomiť si komplexnosť problematiky a potrebu sa jej venovať. Aktivity realizované počas okrúhleho stola na regionálnej úrovni sú podrobne rozpísané v prílohe č. 4 a to v podobe vzdelávacieho materiálu. Záverečná reflexia, výmena vlastných skúseností a príklady dobrej praxe poslúžili účastníkom ako východisko pri formulovaní všeobecných odporúčaní pre školskú prax.

Model kompetencií pre demokratickú kultúru môžeme v školskom prostredí rozvíjať v rámci formálneho vzdelávania a tiež v rámci záujmových krúžkov – extrakurikulárnych aktivít. Učiteľ či vychovávateľ rozvíja jednotlivé kompetencie na základe potrieb a osobitostí svojej triedy / skupiny / jednotlivca, prípadne podmienok školy. Aktivity volí podľa veku žiakov, ich vyspelosti, prípadne v súlade s cieľom, na ktorý sa chce zamerať. Kontexty sú rôzne a je na učiteľovi, aké aktivity vyberie, ako si ich tvorivo modifikuje podľa svojich potrieb, prípadne si vytvorí vlastné aktivity.

2.2 Sumár návrhov a odporúčaní z okrúhleho stola na regionálnej úrovni

Uvedený sumár návrhov a odporúčaní z okrúhleho stola na regionálnej úrovni je zameraný na implementáciu *Referenčného rámca kompetencií pre demokratickú kultúru* a modelu kompetencie pre demokratickú kultúru v školskom prostredí a je špecifikovaný v troch oblastiach: kurikulum, pedagogika, podpora a vzdelávanie učiteľov. Sumár vyplýva z diskusie účastníkov predmetného okrúhleho stola a z ich návrhov/odporúčaní pre školskú prax.

Kurikulum

Návrhy a odporúčania:

- ✓ *Podporiť celoškolský prístup pri implementácii kompetencií pre demokratickú kultúru vo formálnom vzdelávaní.*
- ✓ *Implementovať kompetencie pre demokratickú kultúru do školského vzdelávacieho programu.*
- ✓ *Rozvíjať kompetencie pre demokratickú kultúru implicitne ako medzipredmetovú tému s prihliadnutím na charakter predmetu.*
- ✓ *Prepojiť kompetencie pre demokratickú kultúru s každodennou učiteľskou praxou.*

Pedagogika

Návrhy a odporúčania:

- ✓ *Rozvíjať u žiakov kritické myslenie prostredníctvom rôznych diskusií, besied a iných aktivít, napríklad zrealizovať „debatnú kaviareň“ na podporu diskusie na kontroverzné témy.*
- ✓ *Prispôbiť veku žiakov a charakteru školy rozvíjanie kompetencií pre demokratickú kultúru.*
- ✓ *Posilňovať vzájomný rešpekt učiteľa a žiakov, dbať na podporu tolerancie v rámci triedy a efektívnu spätnú väzbu.*
- ✓ *Dať dôležitosť na prácu triedneho učiteľa s triedou, posilňovanie vzájomnej dôvery.*
- ✓ *Podporiť inklúziu – inakosť je potrebné považovať za prínos a aspekt, ktorý nás môže obohatiť, nie za dôvod niekoho zo skupiny vylúčiť.*
- ✓ *Zdôrazniť prepojenie výučby s praktickým životom – formovanie postojov žiakov sa uplatňuje aj na základe pozorovania správania iných (napríklad učiteľov, vychovávateľov).*
- ✓ *Zefektívniť spoluprácu školy s rodičmi, najmä v prípade žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia je potrebné, aby rodič zvýšil záujem o to, čo dieťa v škole robí.*
- ✓ *Posilňovať spoluprácu škola – učiteľ – rodič – žiak – Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie – obec, tak zintenzívniť aspekt občianskej uvedomelosti vo výchove a vzdelávaní.*
- ✓ *Poukázať na príklady osvedčených postupov, napríklad pozvať na pôdu školy bývalých žiakov, ktorí sa venujú téme ľudských práv a môžu poslúžiť ako osobný príklad.*
- ✓ *Podporovať spoluprácu tímu odborníkov v rámci školy – asistent, psychológ, sociálny pedagóg, špeciálny pedagóg a to za účelom posilnenia inklúzie.*
- ✓ *Venovať pozornosť kompetenciám pre demokratickú kultúru a rozvíjať ich i v rámci mimoškolských aktivít žiakov, ktoré škola realizuje, napríklad zaviesť krúžok ľudských práv, zriadiť žiacku radu/žiacky parlament, ktorý by bol oboznámený s kompetenciami pre demokratickú kultúru a mohol vyvíjať aktivity daným smerom a pod.*

Podpora a vzdelávanie učiteľov

Návrhy a odporúčania:

- ✓ *Sprostredkovať a využívať vo výchovno-vzdelávacom procese materiály zamerané na výchovu a vzdelávanie k ľudským právam a demokratickému občianstvu, ktoré boli vydané Radou Európy.*
- ✓ *Vytvoriť priestor na spoluprácu s inými školami, organizáciami a inštitúciami, ktoré sa venujú problematike výchovy a vzdelávania k ľudským právam a demokratickému občianstvu, využiť ich dostupné materiály ako i príklady osvedčených postupov.*
- ✓ *Oboznámiť učiteľov a pedagogických pracovníkov školy s Referenčným rámcom kompetencií pre demokratickú kultúru.*
- ✓ *Podporovať realizáciu vzdelávania učiteľov v rámci celoživotného vzdelávania, ktoré je zamerané na zážitkové učenie, diskusie, výmeny skúseností a príkladov osvedčených postupov.*
- ✓ *Vzdelávať učiteľov v oblasti efektívneho riešenia kontroverzných situácií prepojením na kompetencie pre demokratickú kultúru.*
- ✓ *Umožniť učiteľom participovať na vzdelávacích aktivitách zameraných na výchovu a vzdelávanie k ľudským právam a demokratickému občianstvu organizovaných v rámci Slovenskej republiky alebo v zahraničí.*
- ✓ *Zefektívniť spoluprácu školy s rodičmi, najmä v prípade žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia je potrebné, aby rodič zvýšil záujem o to, čo dieťa v škole robí.*
- ✓ *Posilňovať spoluprácu škola – učiteľ – rodič – žiak – Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie – obec, a tak zintenzívniť aspekt občianskej uvedomelosti vo výchove a vzdelávaní.*
- ✓ *Poukázať na príklady osvedčených postupov, napríklad pozvať na pôdu školy bývalých žiakov, ktorí sa venujú téme ľudských práv a môžu poslúžiť ako osobný príklad.*
- ✓ *Podporovať spoluprácu tímu odborníkov v rámci školy – asistent, psychológ, sociálny pedagóg, špeciálny pedagóg a to za účelom posilnenia inklúzie.*
- ✓ *Venovať pozornosť kompetenciám pre demokratickú kultúru a rozvíjať ich i v rámci mimoškolských aktivít žiakov, ktoré škola realizuje, napríklad zaviesť krížok ľudských práv, zriadiť žiacku radu/žiacky parlament, ktorý by bol oboznámený s kompetenciami pre demokratickú kultúru a mohol vyvíjať aktivity daným smerom a pod.*

Zoznam príloh

1. Program okrúhleho stola na národnej úrovni a profil odborného tímu expertov/facilitátorov
2. Program okrúhleho stola na regionálnej úrovni a profil odborného tímu expertov/facilitátorov
3. Zoznam účastníkov okrúhleho stola na národnej a regionálnej úrovni
4. Implementácia kompetencií pre demokratickú kultúru v školskom prostredí – vzdelávací materiál